

Kommittédirektiv

Ett stärkt skydd mot diskriminering på grund av ålder

Dir.
2009:72

Beslut vid regeringssammanträde den 13 augusti 2009.

Sammanfattning

En särskild utredare ska föreslå hur ett skydd mot diskriminering på grund av ålder ska införas på de samhällsområden – utom värnplikt och civilplikt – som i dag saknar ett sådant skydd i diskrimineringslagen (2008:567). Syftet med utredningen är att säkerställa samma nivå av skydd mot diskriminering oavsett diskrimineringsgrund.

Uppdraget ska redovisas senast den 27 augusti 2010.

Diskrimineringskommitténs slutsatser

I februari 2006 lade Diskrimineringskommittén fram slutbetänkandet En sammanhållen diskrimineringslagstiftning (SOU 2006:22). Kommittén hade i uppdrag att bl.a. lämna förslag till hur bestämmelserna om åldersdiskriminering i direktiv 2000/78/EG om inrättandet av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet (arbetslivsdirektivet) skulle genomföras samt kartlägga i vilken utsträckning det fanns behov av att införa ett förbud mot diskriminering på grund av ålder på andra samhällsområden än de områden som omfattades av arbetslivsdirektivet.

Kommittén föreslog ett förbud mot åldersdiskriminering på områden som i princip omfattas av arbetslivsdirektivet, dvs. i fråga om arbetsliv, utbildning, arbetsmarknadspolitisk

verksamhet, start eller bedrivande av näringsverksamhet, yrkesutövning och medlemskap i vissa organisationer.

Något förbud mot diskriminering som har samband med ålder på övriga samhällsområden föreslogs inte. För andra samhällsområden, förutom i fråga om offentlig anställning och offentligt uppdrag, redovisade kommittén i betänkandet en översiktlig genomgång av bl.a. i lag eller andra författningar förekommande åldersgränser. Kommittén konstaterade att det bör genomföras en fördjupad utredning inom dessa områden för att man ska kunna bedöma i vilken utsträckning det finns behov av förbud mot åldersdiskriminering.

Den nya diskrimineringslagen

Den 1 januari 2009 trädde diskrimineringslagen (2008:567) i kraft. Lagen har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. Av dessa diskrimineringsgrunder är könsöverskridande identitet eller uttryck och ålder nya. Diskrimineringsgrunden ålder tar sikte på en fysisk persons levnadsålder, räknad från hans eller hennes födelse. Därmed omfattas både barn, ungdomar och äldre utan att det finns vare sig en nedre eller övre åldersgräns.

Samtidigt som den nya lagen trädde i kraft inrättades en ny myndighet, Diskrimineringsombudsmannen, som ska utöva tillsyn över att lagen följs.

Den nya lagen innehåller förbud mot diskriminering som gäller för:

- arbetslivet
- utbildningsverksamhet
- arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag
- start eller bedrivande av näringsverksamhet
- yrkesbehörighet
- medlemskap i vissa organisationer
- varor, tjänster och bostäder

- allmän sammankomst och offentlig tillställning
- hälso- och sjukvården
- socialtjänsten
- socialförsäkringen
- arbetslöshetsförsäkringen
- studiestöd
- värnplikt och civilplikt
- offentlig anställning

Förbud mot diskriminering inom samtliga ovan uppräknade samhällsområdena gäller för alla diskrimineringsgrunder utom för ålder. Förbud mot åldersdiskriminering omfattar arbetslivet, utbildningsverksamhet, arbetsmarknadspolitisk verksamhet och arbetsförmedling utan offentligt uppdrag, start eller bedrivande av näringsverksamhet, yrkesbehörighet och medlemskap i vissa organisationer.

Förbud mot åldersdiskriminering saknas alltså i fråga om varor, tjänster och bostäder, allmän sammankomst och offentlig tillställning, hälso- och sjukvården, socialtjänsten, socialförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, studiestöd, värnplikt och civilplikt samt offentlig anställning. Att ett förbud mot åldersdiskriminering inte föreslogs på dessa samhällsområden motiverade regeringen i propositionen Ett starkare skydd mot diskriminering (prop. 2007/08:95) med att Diskrimineringskommitténs överväganden inte gav tillräckligt underlag för att gå vidare med frågorna i det lagstiftningsärendet och att EG-rätten inte heller krävde att ett sådant diskrimineringsförbud infördes. Regeringen avsåg emellertid att återkomma till frågorna i ett annat sammanhang.

I fråga om diskrimineringsförbud för ålder inom värnplikt och civilplikt uttalade regeringen följande: ”Verksamheten inom totalförsvaret tar i flera avseenden hänsyn till personers ålder. Var och en av dessa och andra förekommande åldersgränser har i de sammanhang de tillkommit ansetts berättigade, t.ex. av hänsyn till rikets säkerhet eller personalförsörjningen inom försvaret. Regeringen anser därför inte att det finns skäl att ytterligare överväga ett diskrimineringsförbud för ålder inom värnplikt och civilplikt.” (prop. 2007/08:95 s. 278). Det har inte sedan den nya

diskrimineringslagen trädde i kraft framkommit något skäl att göra en annan bedömning.

Förslag till nytt EG-direktiv om diskriminering

Med stöd av artikel 13 i EG-fördraget lade Europeiska kommissionen den 2 juli 2008 fram ett förslag till rådets direktiv om genomförande av principen om likabehandling av personer oavsett religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning (KOM (2008) 426 slutlig). Förslaget till direktiv är uppbyggt på i huvudsak samma sätt som tidigare antidiskrimineringsdirektiv (rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung, rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet samt rådets direktiv 2004/113/EG av den 13 december 2004 om genomförande av principen om likabehandling av kvinnor och män när det gäller tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster).

Direktivet ska enligt förslaget tillämpas i fråga om socialt skydd, inklusive social trygghet och hälso- och sjukvård, sociala förmåner, utbildning samt tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster, som är tillgängliga för allmänheten, inklusive bostäder. Förslaget kommer sannolikt att bli föremål för fortsatta förhandlingar under det svenska ordförandeskapet andra halvåret 2009.

Uppdraget att utvidga skyddet mot diskriminering på grund av ålder

I svensk lagstiftning finns i dag inget heltäckande förbud mot diskriminering på grund av ålder. Diskrimineringslagen innebär att ett mer långtgående skydd mot diskriminering gäller för kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder och sexuell läggning än för ålder.

Regeringen anser att skyddet mot diskriminering i princip ska vara lika för de olika diskrimineringsgrunderna, dock med beaktande av de speciella förutsättningar som gäller för olika samhällsområden. Europeiska kommissionens förslag om ett nytt EG-direktiv för att motverka diskriminering utanför arbetslivet syftar också till att säkerställa samma nivå av skydd mot diskriminering oavsett diskrimineringsgrund. Det finns alltså anledning att låta en utredare föreslå hur ett skydd mot diskriminering på grund av ålder ska införas på de samhällsområden som omfattas av diskrimineringslagen. Ett jämställdhetsperspektiv är relevant även för diskrimineringsgrunden ålder. Förhållandena och villkoren kan skilja sig åt mellan könen i samma ålder. För sådana situationer finns dock redan ett skydd mot diskriminering genom diskrimineringsgrunden kön.

Utredaren ska därför

- föreslå hur ett skydd mot diskriminering på grund av ålder ska införas i fråga om varor, tjänster och bostäder, allmän sammankomst och offentlig tillställning, hälso- och sjukvården, socialtjänsten, socialförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, studiestöd och offentlig anställning,
- följa, i relevanta delar, den fortsatta beredningen av Europeiska kommissionens förslag den 2 juli 2008 till rådets direktiv om genomförande av principen om likabehandling av personer oavsett religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning samt i berörda delar ta del av betänkandet En sammanhållen diskrimineringslagstiftning (SOU 2006:22),
- ta till vara erfarenheter från vissa andra länder där ett förbud mot diskriminering på grund av ålder inom aktuella samhällsområden regleras, t.ex. Irland, och
- lämna de förslag till författningsändringar och andra åtgärder som uppdraget kan ge anledning till.

Utredaren ska också redovisa konsekvensanalyser av lämnade förslag. Om förslagen i betänkandet påverkar

kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, landsting, företag eller andra enskilda, ska en beräkning av dessa konsekvenser redovisas i betänkandet. Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska dessa redovisas. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller landsting, ska kommittén föreslå en finansiering.

I vilka fall kan det behövas undantag?

I många fall kan det finnas fullt godtagbara skäl till att personer behandlas olika beroende på ålder. I diskrimineringslagen finns ett generellt utformat undantag inom samhällsområden där ett förbud mot åldersdiskriminering regleras. Det är troligt att ett förbud mot diskriminering på grund av ålder på nya samhällsområden också behöver förses med undantag.

Utredaren ska därför

- kartlägga vilka åldersgränser som tillämpas inom de olika samhällsområdena,
- analysera om och i vilka avseenden som undantag från ett förbud behövs, och
- utarbeta nödvändiga författningsförslag.

Samråd och redovisning av uppdraget

Utredaren ska under arbetet samråda med berörda myndigheter och organisationer, bl.a. Diskrimineringsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen, Socialstyrelsen, Försäkringskassan, Utredningen om aktiva åtgärder inom diskrimineringsområdet (IJ 2008:05), Sveriges Kommuner och Landsting, Landsrådet för Sveriges Ungdomsorganisationer och organisationer som representerar pensionärer.

Utredaren ska redovisa uppdraget till regeringen senast den 27 augusti 2010.

(Integrations- och jämställdhetsdepartementet)